

ಕನ್ನಡ ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಚನ್ನಭಟ್ಟಿ

ಸಂಶೋಧನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ

ಡಾ.ಆರ್.ಸಿ.ಹಿರೇಮಠ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠ
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.

mallucm1990@gmail.com

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/07/mallappa-chennabhatti-/>

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ (ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. 850):

ಶ್ರೀವಿಜಯನ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ' ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಉಪಲಬ್ಧ ಕೃತಿ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಗೂ ಈ ಕೃತಿ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ, ಛಂದಸ್ಸು, ಕವಿ ಕಾವ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿ ಹೊರಟರೆ ಮೊದಲು ದೊರೆಯುವ ಕೃತಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಛಂದಸ್ಸುಗಳು 3 ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಗೊಂಡಿದೆ. ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಾಗಿದ್ದು, ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರಣದ ವಿಷಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮೊದಲನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಯತಿ ವಿಚಾರ, ಛಂದೋಭಂಗ ವಿಷಯ, ಗುರು-ಲಘು ದೋಷ, 2ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ ವಿಚಾರ, 3ನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪ್ರಾಸ, ದ್ವಂದ್ವ ಪ್ರಾಸ, ತ್ರಿಪ್ರಾಸ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಸಗಳ ವಿಚಾರಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿದೆ.

ಯತಿ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ 'ಯತಿಯೆಂಬುದು ಸರ್ವತಾಣಾಂ' ಎಂದು ಯತಿಯನ್ನು ಸೂತ್ರೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಾತಿಗಳ ಅಂದರೆ ವರ್ಣವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತಗಳ ಕೃತಿ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಛಂದಃಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಯತಿ ಭಂಗಕ್ಕೆ ಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ನೀಡಿ

ಸರಿ ರೂಪವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಯತಿ ನಿಯಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ ಅದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಯತಿಯನ್ನು ಉಳಿದೆಡೆ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದರೆ ಯತಿಭಂಗವಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಆತ ನೀಡಿರು ತಪ್ಪು ಸರಿ ಪದ್ಯಗಳು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿವೆ.

ಛಂದೋಭಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗುರುಲಘುಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ, ಛಂದೋಭಂಗವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನ ಪ್ರಾಸ ವಿಚಾರ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಪ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 'ನುತ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರದೊಳತಿಶಯಮೀ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸತತಂ ಪ್ರಾಸ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇದು ಅತಿಶಯವೆಂದು ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಸದ 6 ಭೇದಗಳನ್ನು ಸೂತ್ರೀಕರಿಸಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಂಜ್ಞಾ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಗಣನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಗುಣಗಾಂಕಿಯಂ (ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ 850):

'ಯಾಪ್ಪರುಂಗಲಕ್ಕಾರಿ ಹೈ' ಎಂಬ ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥವೊಂದು ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದರ ಕರ್ತೃ 'ಅಮೃತ ಸಾಗರ'ನೆಂಬ ಜೈನ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ. ಈತ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದನು, ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ಯಾವುದು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದು. ಸುಮಾರು 11 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಎಂದೋ ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಜೈನನೇ ಆದ 'ಗುಣಸಾಗರ'ನೆಂಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ. ಈತನದೂ ಜೀವಿತಕಾಲ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಶಃ 12 ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಈಚೆ ಆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದುದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪೀಠಿಕೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ಜತೆಯಲ್ಲಿ 'ಗುಣಗಾಂಕಿಯಂ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಛಂದೋ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿ "ಗುಣಗಾಂಕಿಯಮೆನ್ನುಂ ಕರುನಾಡಗಚ್ಚಂದಮೇ ಪೋಲ್ ಮಹಡೂಮುನ್ನಿಲ್ಯೆಯುಡೈತ್ತಾಯ್ ಅವೈಯಡಕ್ಕ

ಮುಡೆತ್ತಾಯ್” ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬರೆದುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃ ತನ್ನ ವಿನಯವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಆ ಕೆಲವು ವೈಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅಮೃತಸಾಗರನ ಗ್ರಂಥವೂ ಅನುಸರಿಸಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ. ‘ಗುಣಗಾಂಕಿಯಂ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಗ್ರಂಥನಾಮವನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ಅದರ ಕರ್ತೃವಿನ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲಿ, ಗ್ರಂಥಸ್ವವಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರ ಒದಗಿಸಿಲ್ಲ. ಈವರೆಗೆ ಈ ಕನ್ನಡ ಭಂದೋಗ್ರಂಥ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸ್ವರೂಪ ಇವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಬೇರೆ ಯಾವ ಆಧಾರಗಳೂ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ.

‘ಯಾಪ್ಪರುಂಗಲಕ್ಕಾರಿಹೈ’ ಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ತಮಿಳು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಊಹಿಸಿರುವ ಕಾಲ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ರಚಿತವಾದ ಸುಮಾರು 12 ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದೊಳಗೆ ಯಾವಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ‘ಗುಣಂಗಾಣಿಯಂ’ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಅದು ‘ಭಂದೋಬುಧಿ’ಯಿಂದ ಬೇರೆಯೇ ಆದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವಾಗಿರಬಹುದು. ಅದು ‘ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ’ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ನಂತರವೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಸದ್ಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಏನೂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗದು.

ಭಂದೋಬುಧಿ – 990:

ಕರ್ತೃ 1 ನೇ ನಾಗವರ್ಮ. ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ತನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನ. ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಭಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಗ್ರವಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿ. ನಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಕೃತಿ ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಳನ ‘ಭಂದಃಸೂತ್ರ’ ಹಾಗೂ ಜಯದೇವ ಮೊದಲಾದ ಭಂದಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರಿಂದ ಸಹಾಯ ಪಡೆದಿರುವಂತಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ತಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದು ತನ್ನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ತುಂಬಾ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ‘ಭಂದೋಬುಧಿ’ಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 6 ಅಧಿಕಾಂಶವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯ ವಿನ್ಯಾಸ ಹೀಗಿದೆ.

1. ಸಂಜ್ಞಾಪ್ರಕರಣ: ದೇವತಾಸ್ತುತಿ, ಸ್ವವಿಚಾರ, ವರ್ಣಗಣಗಳು, ಗುರು ಲಘುಗಳು, ಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ರಮ. ಯತಿ, ಉಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ 26 ಭಂದಸ್ತಗಳು ಇವುಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

2. **ಸಮವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ:** 26 ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ವರ್ಣಸಮ ಚತುಷ್ಟದೀ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಲಕ್ಷಣ-ಲಕ್ಷ್ಯ ಸಮೀಕೃತ ವಿಧಾನದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದೆ.
3. **ಮಾಲಾವೃತ್ತಾರ್ಥಸಮ ವಿಷಮಾದಿವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ:** ಮಾಲಾವೃತ್ತ ಅರ್ಥಸಮಚತುಷ್ಟದೀವೃತ್ತ, ವಿಷಮ ಚತುಷ್ಟದೀ ವೃತ್ತಗಳು, ಶ್ಲೋಕ ವೈತಾಳೀ ಯಾದಿಗಳು. ಜಾತಿಗರ್ಥೇ ರಗಳೆ ದಂಡಕಗಳು – ಇವು ಯಥೋಚಿತ ಭೇದಗಳು ಸಹಿತವಾಗಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂದದಲ್ಲಿಯೂ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.
4. **ಕಂದಾದಿ ಮಾಲಾವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ:** ಕಂದ, ಆರ್ಯ, ಗೀತಿಕೆ, ಸಂಕೀರ್ಣ ಕದುವಯಿಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಂದದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ.
5. **ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಷಯ ಜಾತಿ ವೃತ್ತ ಪ್ರಕರಣ:** ಇಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ (ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ) ಗಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆ ಗಣಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವ ಪಿರಿಯಕ್ಕರ ಮೊದಲಾದ 5 ಅಕ್ಕರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ಎಂಬ 2 ತ್ರಿಪದೀಭೇದಗಳನ್ನು ಏಳೆ, ಚೌಪದಿ, ಛಂದೋವತಂಸ ಅಕ್ಕರಿಕೆ, ಮದನವತಿ, ಗೀತಿಕೆ, ಉತ್ಸಾಹ, ಷಟ್ಪದಿ ಇವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಣ-ಲಕ್ಷ್ಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.
6. **ಷಟ್ಪದ್ಯಯ ವಿವರಣ:** ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಮೊದಲಾದ 6 ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ವರ್ಣವೃತ್ತ ಛಂದಸ್ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಗಣಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ನಿರೂಪಣೆ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿದೆ (ಪ್ರಸ್ತಾರ, ನಷ್ಟ ಉದ್ದಿಷ್ಟ, ಏಕದ್ವಾದಿ, ಲಗತ್ತಿಯೆ ಸಂಖ್ಯಾನ ಅದ್ವಯೋಗ).

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾಗವರ್ಮನು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಛಂದೋವಿಚಿತಿ:

ಈ ಕೃತಿ ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ. 1145 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ 1040 ಎನ್ನುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕರ್ತೃ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ ಇರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಕಾವ್ಯಾಲೋಕನ' ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಕಂದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಛಂದೋವಿಚಿತಿ' ಎಂಬುದು ಕೂಡ ತನ್ನ ಕೃತಿಯೊಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೆಸರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗ್ರಂಥ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅದರ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈಗ

ಏನನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗದು. ಆದರೆ ನಾಗವರ್ಮನು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರಾದ ಪಿಂಗಲ, ಜಯದೇವಾದ್ಯರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ನೀಡಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹೆ ಮಾಡುವುದು ಆತನ ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೆ ಅಸಮಂಜಸವಾಗಲಾರದು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಾಗ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಆ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ 'ಭಂದೋನುಶಾಸನಮ್' ಎರಡನೆಯದಾಗಿ 'ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ' ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯದಾಗಿ 'ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ'ಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಂದಃಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಮೂರು ಕೃತಿಗಳು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಭಂದೋನುಶಾಸನಮ್:

ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. 1050 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥ. ಇದರ ಕರ್ತೃ ಜಯಕೀರ್ತಿ. ಇದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದೋಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿ ಒಟ್ಟು 8 ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಜಯಕೀರ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (ಅಸಗ ಕವಿ ಹಾಗೂ 'ಕರ್ಣಾಟ ಕುಮಾರ ಸಂಭವ', ಕರ್ಣಾಟ ಮಾಲತೀಮಾಧವ ಮೊದಲಾದ 6-7 ಕೃತಿಗಳ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ). ಆದರೆ ಅವುಗಳಾವವು ದೊರೆಯದೆ ಇರುವುದು ಭಂದಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅನಾನುಕೂಲವಾಗಿದೆ.

'ಪೂರ್ವಂ ಕರ್ಣಾಟಚ್ಛಂದೋಮತೇ' ಎಂಬ ಜಯಕೀರ್ತಿ ಮಾತಿನಿಂದ ತನಗೆ ಹಿಂದಿನ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕನ್ನಡ ಭಂದೋಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ

ಮೇಲಿನ ಮಾತಿನಿಂದ ನಾಗವರ್ಮನ 'ಭಂದೋಬುಧಿ'ಯನ್ನೇ ಕುರಿತಿದೆ ಎಂದರು ವಾದಗ್ರಸ್ತ ವಿಷಯವಾಗದು.

'ಭಂದೋಬುಧಿ' ಮತ್ತು 'ಭಂದೋನುಶಾಸನಮ್' ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಹೋಲಿಸುವುದು ಕೂಡ ಒಂದು ರೀತಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದ ವಿಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಯಕೀರ್ತಿ 'ಕರ್ಣಾಟ ವಿಷಯ ಭಾಷಾ ಚಾತ್ಯಾಧಿಕಾರ'ವೆಂಬ ಸುಪ್ತಮಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಾಕ್ಷರ, ಅಂತರಾಕ್ಷರ, ಮಧ್ಯಮಾಕ್ಷರ, ಸಮಾನಕ್ಷರ, ಮಹಾಕ್ಷರ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ಭೇದಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಾ ಮತ್ತು ವಿಚಿತ್ರಾ ಎಂಬ ಎರಡು ತ್ರಿಪದಿ ಭೇದಗಳನ್ನು, ಚತುಷ್ಪದಿಕಾ, ಭಂದೋವಸಂತ ಷಟ್ಪದಿಕಾ, ಅಕ್ಷರಿಕಾ, ಮದನವತೀ, ಗೀತಿಕಾ ಎಂಬ ಇತರ ಪದ್ಯಭೇದಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಯ ಸಮೀಕರಣ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ - 1129 (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು):

ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಂಶದ ರಾಜನಾದ 3ನೇ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಅಭಿಲಕ್ಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೂಡ ಇದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಈ ಗ್ರಂಥ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ. ಅಂಶಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ತ್ರಿಪದಿ, ಷಟ್ಪದಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನ ವಿಶೇಷ ಪರಿಚ್ಛಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ - 1230 (ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು):

ಇದರ ಕರ್ತೃ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಬಗೆಗೆ ಕೂಡ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ, ರಾಗ, ಮುಂತಾಗಿ 7 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿದ್ದು, 4 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಏಳೆ, ತ್ರಿಪದಿ ಮತ್ತು ಷಟ್ಪದಿಗಳನ್ನು ಕರ್ಣಾಟ ಭಾಷೆಗೆ ಸೇರಿದ ಪದ್ಯ ಜಾತಿಗಳೆಂದು ನೇರವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಹಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವು ಗಳಿಸಿದ್ದ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಯಕೀರ್ತಿ, ಮೂರನೆಯ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವ ಇವರು ಕನ್ನಡಿಗರೂ, ಕನ್ನಡ ದೇಶವಾಸಿಗಳೂ ಆದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಲಕ್ಷಣ ಲಕ್ಷ್ಯ ಗ್ರಂಥ ಪರಿಚಯವಿದ್ದುದರಿಂದ, ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಮೂವರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ – ಕ್ರಿ.ಶ.ಸು. 1500:

ಕರ್ತೃ ಈಶ್ವರ ಕವಿ. ಕಾವ್ಯದ ವಿವಿಧ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಸಂಕೀರ್ಣ ಕೃತಿ ಇದಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು (4) ಆಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲ ಮೂರು ಆಶ್ವಾಸಗಳು ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ತೆಲುಗು ಛಂದಸ್ಸಿನ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಈ ಕೃತಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟತೆ.

ಇದರ ಮೊದಲ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಗಣಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಅವುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿರುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಅವುಗಳ ವಿವಿಧ ಯೋಜನೆಯ ಫಲಾಫಲಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸದ ಸ್ವರೂಪ, ಅವುಗಳ ಭೇದಗಳು ಮತ್ತು ವಡಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಅವುಗಳ ಬಗೆಗಿರುವ ನಂಬಿಕೆ ವಿಚಾರ, ಶುಭಾಶುಭ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು, ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಬಗೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ, ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಛಂದೋವಿಷಯಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಆಂಧ್ರ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ವಿಶೇಷ.

ಛಂದಸ್ಸಾರ – ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ. 1650:

ಕರ್ತೃ ಗುಣಚಂದ್ರ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಐದು (5) ಅಧಿಕಾರಗಳಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೃತಿ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿಗೆ ಇದು ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಶ್ಚಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವುದೇ ಅಲ್ಲದೇ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಂಶವೃತ್ತಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿರುವುದು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. “ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಸಂದಿರುವ ಅವಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗುಣಚಂದ್ರನು ಪ್ರಾಯಶಃ

ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಬುಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ". ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸ ಇರಲೇಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಗುಣಚಂದ್ರನ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಅದು ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ 'ಸಾಂಗತ್ಯ'ವನ್ನು ಆತನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳದಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಥಮ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೃತಿರಚನಾ ಸಂಕಲ್ಪವಾದ ಮೇಲೆ, ಲಘು ಗುರುಗಳು ಗುಣಸ್ವರೂಪ ಯತಿ ಪ್ರಾಸಗಳು ಇವುಗಳ ವಿಚಾರ ಕಂದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ, ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಮಾತ್ರಾ ಷಟ್ಪದಿಗಳಾದ ಶರ, ಕುಸುಮ, ಭೋಗ, ಭಾಮಿನಿ, ವಾರ್ಧಕ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ಧಿನಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತೆಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯವರೆಗಿನ 26 ಛಂದೋವರ್ಗಗಳ ಸಮವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಭೇದಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಕರೂಪದ ಸೂತ್ರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಾಲ್ಕನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದಂಡಕ ಭೇದ, ಆರ್ಯಭೇದ, ಗೀತೆ ಭೇದ, ವೈತಾಳಿಯ, ಅನುಷ್ಠುಬ್, ಷೋಡಶ ಮಾತ್ರಾ ದ್ವಿಪಾದಿ ಮಾತ್ರಾವೃತ್ತ ಭೇದಗಳು. ಇವನ್ನು ಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಐದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಧೃವತಾಳ, ತಾಳವೃತ್ತಗಳಿಗನ್ವಯಿಸುವ ಗಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಸಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದ್ವಿಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ಲಾವಣಿ ರಗಳೆಗಳು, ಸೀಸಪದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಗ್ರಂಥ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗಿದೆ. ಈ 'ಛಂದಸ್ಸಾರ' ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಚೊಕ್ಕವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಸರಳ ಕೃತಿ.

ಷಟ್ಪತ್ಯಯ:

ಈ ಕೃತಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಕೃತಿ ಎಂದು ಕವಿತೆಗಾರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1748 ಎಂದೂ, 'ಶಾಲ್ಯದ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜನೇ' ಕರ್ತೃ ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಸ್ತಾರ ಮೊದಲಾದ ಆರು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅನುಮಾನವಾಗಿದೆ.

ವೃತ್ತ ರತ್ನಾಕರ ಟೀಕೆ:

ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸುಮಾರು 1775. ಕರ್ತೃ ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಕವಿಚರಿತೆಗಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕೇದಾರಭಟ್ಟರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ 'ವೃತ್ತ ರತ್ನಾಕರ'ದ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆ ಇರಬಹುದು.

ನಂದಿ ಭಂದಸ್ಸು:

ಇದಕ್ಕೆ 'ನಂದಿಭಂದೋರ್ಣವ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇದೆ. ಕಾಲವನ್ನು 19ನೇ ಶತಮಾನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಕರ್ತೃ 'ನಂದಿ'ಯೇ ಇರಬಹುದು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿದ್ದು ಅಸಮಗ್ರವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃತಿಕಾರ ತೆಲುಗು ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಅಂದರೆ ಅಂಶಗಣಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ ಗಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮ,ಯ,ಕ,ಸ,ತ,ನ,ಭ,ಜ ಗಣಗಳು ಸೀಸ ಮತ್ತು ತೇಟಗೀತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಾಸ ಮತ್ತು ವಡಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕಂದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯವರೆಗಿನ 26 ಭಂದೋಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಲಕ್ಷಣ ಲಕ್ಷ್ಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಷಟ್ಪತ್ಯಯಗಳಾದ ಲಕ್ಷಣ ಸೀಸ ದ್ವಿಪದ ಆರ್ಯ ಲಯಗ್ರಾಹಿ ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಗ್ರಂಥ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಈ ಗ್ರಂಥದ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಪದ್ಯಗಳ ಯತಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು ಭಂದಸ್ಸಿನ ವಡಿಯು ನಿಯತವಾಗಿ ಪಾಲಿತವಾಗಿರುವುದೊಂದು ವಿಶೇಷ”. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲೆ ತೆಲುಗು ಭಂದೋಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಭಂದೋಬುಧಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಮತ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ – ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸು, ಪು.ಸಂ: 8.
2. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ: 9.
3. ಡಾ. ಎಂ. ವಿ. ರವಿ, ಭಂದಸ್ವಾದ, ಪು.ಸಂ: 18.
4. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ: 22.
5. ಅದೇ, ಪು.ಸಂ: 24.